

TNC-Aktuellt

NR 1 · 1986 ÅRGÅNG 27 · INFORMATION FRÅN TEKNISKA NOMENKLATURCENTRALEN · ISSN 039-8438

”Fackspråk” kan givetvis definieras på flera sätt. Christer Laurén, Lothar Hoffmann och Einar Selander ser olika på begreppet. Läs mer om detta i det här numret av TNC-Aktuellt.

Hur ser en term ut?	s. 2
Datorns roll – herre eller slav?	s. 4
Klassiker i bearbetad utgåva	s. 5
Information om ”Information om information”	s. 6
Notiser	s. 7
Korsord.	s. 8
Lösning till korsord i TNC-Aktuellt 1985:4	s. 10
Citatet.	s. 10
Ur terminologikalendern	s. 11
Termfrågor i urval	s. 11

Hur ser en term ut?

Olika områdens fackspråk kan se mycket olika ut. Det naturliga språk som ingår i en vetenskaplig artikel i matematik kan vara så enkelt att till och med en maskinellt utförd översättning kan läsas med behållning. När det gäller en litteraturvetenskaplig text ställs det helt andra krav på både för- och efterredigeringen. Datorn behöver här mycket manuell hjälp. Till och med klassiska svårigheter kräver enorma insatser. Inte bara "Anden är villig men köttet svagt", som, via andra språk som mellanled, kan bli "Whiskyn är god men biffen usel", orsakar problem. Den världslitteraturforskaren rör sig i år diffus för den som skall uttrycka den med algoritmer.

Fackspråk utvecklas ur gemensam kunskap

Den värld man undersöker och det vetande man har om denna värld kommer att färga ens språkbruk. Liksom man inom barnspråkforskningen förknippar barnets uttryckssätt med barnets kognitiva ('kunskapsmässiga') utveckling är det naturligt för fackspråkforskaren att förknippa specialiserat vetande med ett visst språkbruk.

Specialisten använder ett urval av de medel som är tillgängliga inom språket. Att ett fackspråkligt uttryckssätt konventionaliseras har givetvis en social motivering. En begränsad grupp människor talar om interna intressen, känner gemenskap och kan mer eller mindre medvetet vilja utesluta andra. En med säkerhet viktig faktor är deras behov av att rationellt hänvisa till och behandla en gemensam erfarenhet. Avancerat tänkande är inte ens möjligt utan skrift. Fackmannen måste också kunna förutsätta att en annan fackman klarar av ytterst kortfattade antydningar om gemensam kunskap.

Problemet art påverkar uttrycket. Juristens språk är ett medel för diskussion av nästan vilka mänskliga problem som helst. Elingenjörens språk är ett direkt uttryck för de begrepp som elingenjören själv är intresserad av att utveckla. Det är förenklat uttryckt en väsentlig skillnad mellan deras fackspråk.

Gemensamt för fackspråken – termerna

Eftersom olika fackspråk skiljer sig så mycket från varandra är det inte lätt att precisera vilka drag som kunde vara gemensamma för dem alla. Ett sådant drag är förekomsten av termer. Det finns en uppsjö av definitioner på *term*. Låt oss här definiera *term* som

språkligt uttryck för ett fackspecifikt begrepp

och se vad detta kan leda till. Vi bortser här från förekomsten av termer som, använda för samma begrepp, dyker upp inom flera fackområden. Jag är inte heller intresserad av att här gå in på relationen begrepp – betydelse. Praktiskt arbetande terminologer i Norden använder *term* för det språkliga uttrycket och kallar dess innehållssida *begrepp*. Åtminstone för tillfället tycks detta vara användbara redskap.

Ett eller flera ord

Det som jag här är intresserad av är hur termen ser ut. Alla handböcker och studier på området, både ryska, franska och tyska, talar om att termen kan vara ett ord eller ett uttryck som består av flera ord. Svenskans *rundradionät* likaväl som franskans *réseau de radiodiffusion* och engelskans *broadcasting network* kan fungera som termer även om deras uppbyggnad med grammatiska termer skulle beskrivas olika. I det första fallet har vi ett sammansatt ord, i det andra ett substantiv med ett prepositionsattribut, i det tredje ett substantiv med ett adjektivattribut (ev. kunde man tala om ett substantivattribut) för att använda svenska grammatiska termer. De tre termerna står för samma begrepp

nät bestående av de rundradiostationer som sänder samma radio- eller televisionsprogram

även om de inte är uppbyggda på samma sätt.

Det är en trivial iakttagelse för dem som arbetar med flera språk att ett ord på ett språk inte nödvändigtvis har en ekvivalent på ett annat som är ett ord. Språk avviker strukturellt från varandra.

Ibland kan termernas struktur vara densamma på flera språk, vilket bland annat beror på att flerspråkiga svenska fackordlistor vanligen ger ekvivalenter endast på strukturellt närstående språk. Förutom att termer då ofta är just ord (en enhet som avgränsas av tomrum i texten) kan de också vara substantiv försedda med en adjektivbestämning, t.ex.

biologiskt slam (svenska)
biologinen liete (finska)
biological sludge (engelska)
biologischer Schlamm (tyska)
boue biologique (franska).

Ofta sammansättningar

Svenskan har en struktur som låter ettordstermerna dominera. En undersökning jag gjort i ett antal svenska facktexter, läroböcker och handböcker inom ADB, elteknik, juridik och redovisning visade att 85–90 procent av termerna var ettordstermer. Juridik och redovisning hade de längsta termerna, ADB och elteknik de kortaste, men skillnaderna var inte stora. Medan den genomsnittliga ordlängden i nusvenskt tidningsspråk är något över fem bokstäver per ord, är termlängden i dessa svenska facktexter ungefär tio bokstäver per ord.

Det vanligaste uttrycket för ett fackspecifikt begrepp i svenskan är alltså ett relativt långt ord, normalt en sammansättning. Det närmast vanligaste är med stor sannolikhet en nominalfras som består av ett substantiv med ett adjektivattribut (bränd kalk, bräckt vatten, specifik vikt). Den analytiska typen av fransk modell är inte vanlig. I TNC 64 Om teknikens språk rekommenderar man *Pellinis metod för provning av sprödbrott* i löpande text i stället för den långa sammansättningen *sprödbrottsprovningssmetoden*. Den talade fackslangen finner förstås andra utvägar. På ett laboratorium kunde t.ex. *Pellini* vara en tillräcklig term i tal.

TNC-Aktuellt

Nyhetsblad för TNCs medlemmar.

TNC är en ideell förening och har till uppgift att verka för att en lämplig teknisk terminologi skapas och används inom offentlig förvaltning, näringsliv, utbildningsväsen och massmedia.

Redaktion:

Berit Björk
Anna-Lena Bucher
Magdalena Gram
Åsa Holmér

Prenumeration:

Gunnel Johansson

Postadress:

Box 2303, 103 17 Stockholm

Gatuadress:

Stora Nygatan 45, Stockholm

Telefon: 08-24 92 90

Postgiro: 55 60 12-3

Bankgiro: 711-1925

TNC-Aktuellt utkommer med 4 nummer per år och kostar 75 kr.

Eftertryck tillåts om källan anges.

Svenskans ordbildning karakteriseras av att det är lätt att bilda sammansättningar. Eventuellt påverkas termskatterna också av att de ser begreppet som en helhet. Eftersom ettordstermen ligger nära till hands för svensken, kan begreppet som fackmannen och terminologen rutinmässigt utgå ifrån leda till ett överdrivet nyttjande av långa termer, ord som inte är gångbara i tal.

Delar av ord

Tanken på begreppet som en helhet har kanske dessutom utgjort ett hinder för upptäckten att en term, med terminologins syn på relationen till begreppet, också måste kunna vara endast en del av ett ord.

Det finns vanligen oerhört många möjligheter i svenskan att bilda nya sammansättningar av ett existerande ord. Även om detta ord är en term, dvs. det språkliga uttrycket för ett fackspecifikt begrepp, är det emellertid orimligt att anse att alla de nya sammansättningar som uppstår härur också skall räknas som termer.

I en juridisk text är *lag* normalt en term. *Lagrum*, *lagfart* och *lagsökning* är sammansättningar som rimligen är självständiga termer. I och med att *-rum*, *-fart* och *-sökning* fogas till *lag*- får vi uttryck för begrepp som inte kan förutses endast om man utgår ifrån de allmänspråkliga betydelseerna hos *rum*, *fart* och *sökning*. Additionen 1 + 1 har inte givit 2 utan 3 till resultat. *Lagenlig* och *laglydig* resulterar inte på samma sätt i nya begrepp.

Ledning är rimligen en elteknisk term men knappast *ledningskostnad*, som kan dyka upp i en elteknisk text. I *ledningskostnad* i detta sammanhang är *ledning* naturligtvis fortfarande ett uttryck för ett fackspecifikt begrepp, men endast denna del av sammansättningen.

Inteckning och *inteckningslån* är juridiska termer; *inteckningslån*, ifall man inte till fullo kan förstå uttrycket utgående från *inteckning* och *lån*. Jag föreställer mig att det är svårt att motivera beteckningen term för *inteckningsbar*. Suffixet *-bar* är produktivt i svenskan och har en rätt utslätad betydelse ('som kan + s-form av ett verb'; stapelbar = som kan staplas). Det är svårt att finna ett nytt begrepp bakom *inteckningsbar*. Det fackspecifika begrepp som finns där är *inteckning*.

Såvitt jag vet omtalas ingenstans i internationell terminologisk facklitteratur möjligheten att termen kan vara endast en del av ett ord. Frågan har inte diskuterats. När utgångspunkten är det fackspecifika begreppet och möjligheterna till nya sammansättningar i t.ex. svenskan och tyskan är oerhört många, är denna aspekt på termens morfologi inte ointressant. Möjligen har den inte observerats, eftersom terminologerna endast är intresserade av uttryck för fackspecifika begrepp. Uttryck som inte helt och hållet svarar mot sådana begrepp kommer antingen inte alls in i deras nät eller rensas bort före slutbearbetningen. Det kan dock vara fråga om en väsentlig gränsdragning för den arbetsgrupp som har svårigheter att välja ut vilka sammansatta termer som bör ingå i en ordlista.

Christer Laurén

Projektet Svenskt fackspråk

Christer Laurén är professor vid Institutionen för språk vid Vasa högskola i Finland. Han har tillsammans med docent Marianne Nordman sedan 1981 arbetat med projektet Svenskt fackspråk.

Ett av målen med deras projekt är att beskriva ett antal svenska teknoleter i jämförelse med varandra. Med teknolett menar de den språkform som används inom ett fackområde, i kommunikation mellan specialister om fackområdet i fråga. Termen fackspråk använder de som ett kollektivt begrepp omfattande alla teknoleter.

Terminologi kommer att vara ett tema vid det sjätte europeiska fackspråkssymposiet som skall hållas i Vasa 1987. Den som vill veta mer om symposiet kan vända sig till Christer Laurén.

Christer Laurén och Marianne Nordman har publicerat ett tjugotal artiklar i ämnet. Den som är intresserad av dessa eller av projektet Svenskt fackspråk kan vända sig till:

Christer Laurén och Marianne Nordman
Institutionen för språk
Vasa högskola
Rådhusgatan 31
65100 Vasa 10
Finland
Tel. 009358-61-122511

Datorns roll – herre eller slav?

Kjell Westerberg

Frågan som jag valt att belysa, "Datorns roll – herre eller slav?", kan tyckas enkel att besvara. Givetvis använder vi alla datorn som ett hjälpmedel, en slav, i terminologier eller lexikografiarbetet. Ett hjälpmedel som underlättar och skyndar på vårt arbete. Ett hjälpmedel så självklart att vi knappt längre kan tänka oss att man kan få samma resultat den förutan. Ändå vill jag hävda att datorn ibland tillåts vara vår herre.

TNCs datorerfarenhet

Innan jag går in på tänkbara, negativa konsekvenser av datoranvändningen tänker jag berätta litet om TNCs erfarenhet av datorer.

Vid TNC har vi använt datorn i vårt arbete under mer än tio år. Användningen har utökats steg för steg, vilket grovt kan beskrivas på följande sätt:

1. framställning av ordlistor
2. uppbyggnad av intern termbank
3. uppbyggnad av allmänt tillgänglig termbank

Främst har vi använt datorn för att underlätta arbetet med att presentera resultatet av traditionellt ordlistearbete, t.ex. sortering, fotosättning och registerhantering. Så småningom har den också blivit ett hjälpmedel i själva terminologiarbetet. På ett smidigt sätt har t.ex. de olika uttryckssätten i en ordlista kunnat ensas. Via termbankerna har vi vidare fått möjlighet att lättare samordna olika ordlistor.

Termbank – lager för samordnade termer

Att använda datorn som lagringsmedium för färdiga termposter är en naturlig följd av att man redan använder den för det egentliga ordlistearbetet. Om man däremot utgår från själva datorn när man skapar en termbank, blir åtminstone vi på TNC misstänksamma. Det visar att man är datorns slav. Man bygger ju upp den tilltänkta termbanken på datorns villkor och inte på terminologiarbetets.

Samma misstag gör de som i en termbank matar in stora mängder termposter som inte är samordnade. Termposterna är ofta av varierande kvalitet, hämtade från många källor och framställda för olika ändamål. Behovet av att ha ett rensat och strukturerat material gäller givetvis inte bara för termbanker, men behovet blir här väldigt påtagligt.

Mitt intryck är att många ser datorns snabbhet och lagringskapacitet som de främsta argumenten för att bygga upp en termbank. Dessa argument är möjligen bra om man vill övertyga den tilltänkta finansiären, men det är helt förödande om man själv tror på datorns oändliga möjligheter att lösa problem som traditionellt har lösts tack vare terminologens specialkunnskap. Man blir, om inte datorns slav, så åtminstone slav under illusionen att datorn klarar nästan allt.

Datorn – en fantastisk slav

Om man arbetar med datorbaserat terminologiarbete måste termmaterialet vara samordnat och åtminstone i stora drag strukturerat. Då kan en kombination av en dator med tillräckligt minnesutrymme, ett bra sökprogram och en genomtänkt klassificering vara ett fantastiskt arbetsinstrument för både terminologen och andra.

Med datorns hjälp är man inte längre begränsad till att söka termer enligt ordlistans principer. Man kan hitta en term oberoende av i vilket sammanhang den presenteras och oberoende av om termen förekommer i en sammanfattning eller inte.

En centralt placerad termbank, som innehåller resultatet av allt kvalificerat terminologiarbete, skulle utan tvivel få stor betydelse för TNCs arbete. Med hjälp av en sådan termbank skulle det vara möjligt att relativt enkelt bearbeta termerna och dess definitioner utifrån många nya aspekter.

Begränsningen ligger troligen i vad en investering i en sådan termbank kan tänkas ge i mätbart ekonomiskt utbyte. Åtminstone i Sverige har det varit svårt att kommersiellt driva en termbank bestående av tekniska termer.

Nackdelar vid datoranvändning

Terminologiarbete med ordlisteframställning som primärt mål, men med inmatning av resultatet i en termbank som sekundärt mål, ger ett komplext registreringsformat. Den ökning av registreringstiden som detta orsakar kan man inte lasta datorn för, eftersom man väljer vissa nackdelar i inledningsskedet för att senare vinna fördelar.

En annan nackdel är att datorn ställer krav på en noggrannhet vid registreringen som inte behövdes vid mer manuella metoder. Ett felkodat indextecken eller en felaktig teckenkombination kan ge de mest överraskande resultat t.ex. vid en utskrift. Möjligheterna att upptäcka eventuella misstag är begränsade. Dessutom är datorsystemet tämligen ogenomsynligt, vilket medför att man måste vara mer insatt i datorns arbets sätt, än den genomsnittlige terminologen eller sättdaren är, för att klara av de situationer som kan uppstå.

Om man accepterar att terminologiarbete förutsätter att terminologen måste arbeta direkt i kommunikation med datorn, har man därmed utgått från att datorn är en förutsättning för terminologiarbete, dvs. vi står i ett visst slavförhållande till datorn.

Om terminologen utarbetar sitt utkast med hjälp av papper och penna, flyttas problemet till den som registrerar. De olika dataelementen blir rena grekiskan för den som inkallats tillfälligtvis för att registrera, och det krävs utförliga instruktioner för att arbetet skall vara möjligt att utföra.

Fördelar vid datoranvändning

I steget efter registrering finns fördelar som det datorbaserade terminologiarbetet ger: man kan under bearbetningens gång sortera fram många olika uppgifter från grundmaterialet. Reviderade versioner kan snabbt tas fram. I arbetet med ordlistor utgår terminologen från systematiskt ordnade termsamlingar. Det färdiga resultatet presenteras ofta i en alfabetiskt ordnad lista, som datorn lätt tar fram med hjälp av ett sorteringsprogram.

En annan fördel under bearbetningen är den stora tidsvinst man kan göra vid konsekvensändringar, dvs. sådana ändringar som skall genomföras på många ställen eller sådana ändringar som följer av andra ändringar. Datorns outtröttlighet och konsekventa arbets sätt spar mycket arbete åt oss. Samtidigt kan det vara oklart vem som styr vad. Datorsystemets ogenomsynlighet är åter ett problem, och konsekvensändringarna kan få konsekvenser som ingen tänkt sig. Det är en osäkerhetsfaktor i arbetet och därmed ett stressmoment. Man känner sig i vart fall inte som herre över situationen. Bortsett från detta kan man dock konstatera att datorn utför mycket slavarbete under bearbetningsskedet.

Noggrannheten – ett stressmoment

Den noggrannhet som krävs för att inget skall gå galet och många timmars arbete gå till spillo, är en psykisk påfrestning. Problemet är inte att man känner sig som datorns slav, snarare något än värre: man vet inte om man har kontroll över arbetet. Datorn blir en partner som man är beroende av men som man inte helt litar på.

Som sammanfattning skulle jag vilja citera Piet Hein, som har uttalat sig om teknikens konsekvenser på följande sätt:

Mangt på teknikkens vej

tror vi er gratis gaver.

Men lænker du slaver till dig,

så lænker du dig till slaver.

Du deler din vilje med dem,

og gir du dem væxtens gave,

hvem er så herre og hvem slave?

Kjell Westerberg

(Denna artikel är en sammanfattning av ett föredrag som hölls vid Symposiet om datorstödd terminologi och lexicografi den 13 december 1985 i Helsingfors. Föredraget i sin tur växte fram under ett internseminarium som hölls på TNC i november 1985, där erfarenheterna av ett drygt tioårigt datorstött terminologiarbete diskuterades.)

Klassiker i bearbetad utgåva

Kommunikationsmittel Fachsprache

Lothar Hoffmann

Eine Einführung

Tübingen 1985

307 s.

Forskning och studier kring vad som kallas fackspråk har ingen lång tradition. Likväl finns det redan litteratur som kan kallas klassisk, eller näst intill. En sådan klassiker är Lothar Hoffmanns exposéartade framställning, vars första utgåva kom ut år 1977. Den nu föreliggande från 1985, presenteras som "Zweite völlig neu bearbeitete Auflage". Den utgör också band 1 i Forum für Fachsprachen-Forschung, herausg. von Hartwig Kalverkämper. Förlaget är Akademie-Verlag, DDR, Berlin, med licensutgivning för Günter Narr Verlag, Tübingen.

Författaren, verksam som professor vid Karl-Marx-Universität i Leipzig, ger en översikt över den hittillsvarande forskningen på området och lägger fram riktlinjer för en "exakt" metod för denna typ av forskning. Han vill – såsom framgår av bokens titel – framhålla fackspråkets roll som fungerande och informationsvinnande medel för kommunikation. Den detaljrikt utformade innehållsförteckningen ger ett närmast magnifikt intryck. Men den ger samtidigt en viss smak av alltför metodisk dissekering av ämnesområdet, till förfång för helheten. Mönstret känns igen från tysk vetenskaplig tradition. Ett östtyskt element kommer in då och då i form av hänvisningar till språkliga ideogiteser hos Marx-Engels.

Vissa självklara och nu inaktuella avsnitt från den första utgåvan har utgått. Nyttillkomna är kapitel om bl.a. Wirtschaftslingvistik och "Die Lehre von den Subsprachen". Helt nytt är också en översiktlig framställning av vad författaren kallar textlingvistiska betraktelser med underrubriker som "Die Kohärenz in Fachtext", "Der Fachtext im Kommunikationsmodell", "Die Fachtextsorten".

Författaren gör ett försök till definition av *Fachsprache* enligt följande:

Fachsprache – das ist die Gesamtheit aller sprachlichen Mittel, die in einem fachlich begrenzbaren Kommunikationsbereich verwendet werden, um die Verständigung zwischen den in diesem Bereich tätigen Menschen zu gewährleisten.

(Redaktionens översättning lyder: Fackspråk – det är summan av alla de språkliga medel som används inom ett fackligt avskiljbart kommunikationsområde för att garantera samförstånd mellan de människor som är verksamma inom detta område.)

Terminologer av facket skulle kunna efterlysa mera stringens i definitionsskrivningen – hur kan man t.ex. förtydliga "Fach" i "Fachsprache" genom ett uttryck som innehåller ordet "fachlich" . . .? I den följande framställningen uppmärksammas emellertid facktermernas roll som väsentliga element i fackspråket på ett överskådligt och ingående sätt.

Boken, som ju inte är tänkt för sträckläsning, ger genom sin idériakedom och intensiteten i informationsförmedlingen mångskiftande behållning åt läsaren. Den gör det genom historiska återblickar, rekapitulation av fakta, generösa redogörelser av andra forskares teorier och tankar och ofta välmotiverade argument för författarens egna uppfattningar, tidigare dokumenterade eller reviderade.

Ett värdefullt tillskott utgör den omfattande samlingen av exempel på fackord med jämförande studier av ordbildningsmönster på tyska, engelska, franska och ryska. Gemensamma "internationella" drag belyses liksom bristande samband till följd av särdrag hos de enskilda språken.

En fyllig litteraturförteckning, som omfattar några hundra titlar, avslutar på ett förtjänstfullt sätt denna "Einführung", jämte i vederbörlig ordning personregister och sakregister.

PS

Fackspråk återges på engelska med *language for specific/special purposes* och på franska med *langue de spécialité*. Danskan och norskan har liksom svenskan gått efter det tyska mönstret. Även en person som medverkat till att föra fram fackspråk till en etablerad term kan ha skäl att fundera över om det var rätt val. Det kan bidra till uppfattningen att det primärt är de separata facken som har egna, från varandra åtskilda "språk", medan det i den språkliga sammanhållningens intresse i stället borde framhållas att det är språket som har ett otal skilda "fack" för många ändamål.

Einar Selander

Information om "Information om information"

Sture Allén, Einar Selander
Studentlitteratur 1985
56 s.

Ordet information är ett av de centrala i modern svenska. Vi hör det bl.a. i uttryck som informationsålder, informationsexplosion, informationsförsörjning, informations samhälle, informationsavdelning, informationschef – allihop med en innebörd som är mer eller mindre begriplig för oss.

Nu har det kommit en skrift som belyser bakgrunden till och användningen av ordet och dess sammansättningar. Den innehåller också vissa rekommendationer. Författaren är TNCs förre verkställande direktör Einar Selander och professor Sture Allén vid institutionen för språkvetenskaplig databehandling (Språkdata) i Göteborg.

I skriftens tre första avsnitt ges en historisk belysning av *information*, en belysning som i huvudsak går tillbaka till tiden närmast efter andra världskriget. Ordet information har fått sitt stora genombrott i sen tid.

I det fjärde avsnittet redogör författarna för betydelsen, eller betydelseerna, av ordet information med utgångspunkt i dess användning.

Det sista avsnittet innehåller informationsord, dvs. ord som har vuxit fram på senare tid och som har beröring med hela den informationsålder vi sägs vara inne i. Där ges redogörelser för förkortningen info, avledningarna informatik, informatiker, informatör, informerare, informant och informator.

Skriften avslutas med förteckningar över myndigheter och organisationer med information i namnet och förkortningar av dessa. En omfattande litteraturförteckning finns också och slutligen ett register med drygt ett par hundra ord, de flesta sammansättningar med just information.

Skriften är liten och behändig men innehållsrik och ger viktig bakgrundsinformation (!) till dem som arbetar med information i en eller annan form och till dem som "drabbas av information". Och det gör väl alla?

Anna-Lena Bucher

Notiser

Representantförsamlingens årsmöte

Representantförsamlingens årsmöte äger rum den 29 maj i Wallenbergsalen på IVA (Ingenjörsvetenskapsakademien), Grev Turegatan 16. Mötet inleds kl. 11.00 och följs av lunch kl. 12.00.

Under eftermiddagen blir det debatt kring TNCs framtid med två inbjudna debattörer. Vidare kommer Alvar Ellegård att hålla ett föredrag om fackspråk och allmänspråk.

I foajén utanför Wallenbergsalen kommer det att finnas en utställning om TNC. Utställningen skall ge besökaren en god överblick över TNCs verksamhet under 45 år (hur TNC bildades, hur organisationen har sett ut genom åren, vilka ordlistor som publicerats m.m.) samt ett besked om TNCs planer inför framtiden.

Terminologikurs på universitetet 1987

Under januari och februari 1987 kommer TNC tillsammans med Institutionen för nordiska språk vid Stockholms universitet att anordna en kurs i terminologi. Kursen kommer att ge fem poäng inom ämnet Nusvenska.

Nya projekt: kolordlista och pappersordlista

TNC har fått bidrag från SIS för att utarbeta en ny ordlista som behandlar provtagning och analys av stenkol och koks, en kolordlista. Likaså skall TNC medverka i revideringen av pappersordlistan.

Ett antal ISO-standarder ligger till grund för kolordlistan, som också blir förslag till svensk standard. Inger Carsbring kommer att handlägga projektet.

Arbetet med pappersordlistan har Ove Oskarsson påbörjat genom att leverera en utskrift av hittills insamlat material till en arbetsgrupp från SIS. Det är meningen att den nuvarande utgåvan, TNC 74, skall utökas med termer som har tillkommit eller fått ny aktualitet sedan TNC 74 trycktes.

Temanummer om nordisk terminologi i TermNet News

Tidskriften TermNet News publiceras av Infoterm inom ramen för det internationella terminologiska samarbetsnät som kallas TermNet. Nummer 1985:12 av tidskriften är ett temanummer ägnat det terminologiska arbetet i Norden. Syftet är att ge en aktuell lägesrapport över arbetet och samarbetet; någon omfattande historisk beskrivning över utvecklingen i de olika länderna ges inte.

Redogörelserna för arbetet i de nordiska länderna (Danmark, Finland, Island, Norge, Sverige) är disponerat efter i stort sett samma rubriker. Det underlättar för den som vill göra en jämförande studie.

Rubrikerna för avsnittet om Sverige är följande:

The Swedish Centre for Technical Terminology
Terminology Training
Terminological Research and Training
The Swedish Language Committee
Practical Terminology Work at TNC
TERMDOK – the Swedish Term Bank
Information and Documentation

Avsnitten har skrivits av Anna-Lena Bucher, Magdalena Gram och Ove Oskarsson vid TNC, Catharina Grünbaum vid Svenska språknämnden och Kjell Åström vid TESS.

Detta temanummer är det första i en serie av nummer som skall beskriva terminologiarbete i vid bemärkelse inom ett land eller en region. TermNet News 1985:13, som också nyligen kommit, handlar om terminologiarbete i Sovjetunionen.

TNC har några överexemplar av 1985:12 som kan rekvireras från TNC av särskilt intresserade.

Prenumeration av TermNet News kan göras hos:

Infoterm
Postfach 130
A-1021 Wien
Österrike

Information hos medlem om TNC

På inbjudan av Arbetarskyddsstyrelsen informerade Anna-Lena Bucher och Kjell Westerberg den 21 februari om TNC och terminologiarbetets innehåll vid ett internt möte med byråchefer och sektionschefer.

Föredrag på Tekniska museet

Ett informationsseminarium om korrosions- och bevarandeproblem rörande vår tids material anordnades av TIMSA (De Teknik- och Industrihistoriska museernas samarbetsråd) den 5 och 6 mars på Sveriges Tekniska Museum. Vid seminariet berättade Inger Carsbring från TNC kort om TNCs verksamhet och om den nomenklatur som rör plast, gummi och korrosion.

I ett senare nummer av TNC-Aktuellt kommer vi att skriva om termerna *plast*, *gummi* och *korrosion* – hur inbörden av dessa förändrats med tiden.

Sänd Din lösning till TNC och deltag i tävlan om priser-
na:

- Första pris: TNC 78 Verkstadsteknisk ordlista
- Andra pris: TNC 82 Dataordboken
- Tredje pris: TNC 80 Byggspråk

Namn:

Adress:

Postadress:

Telefon:

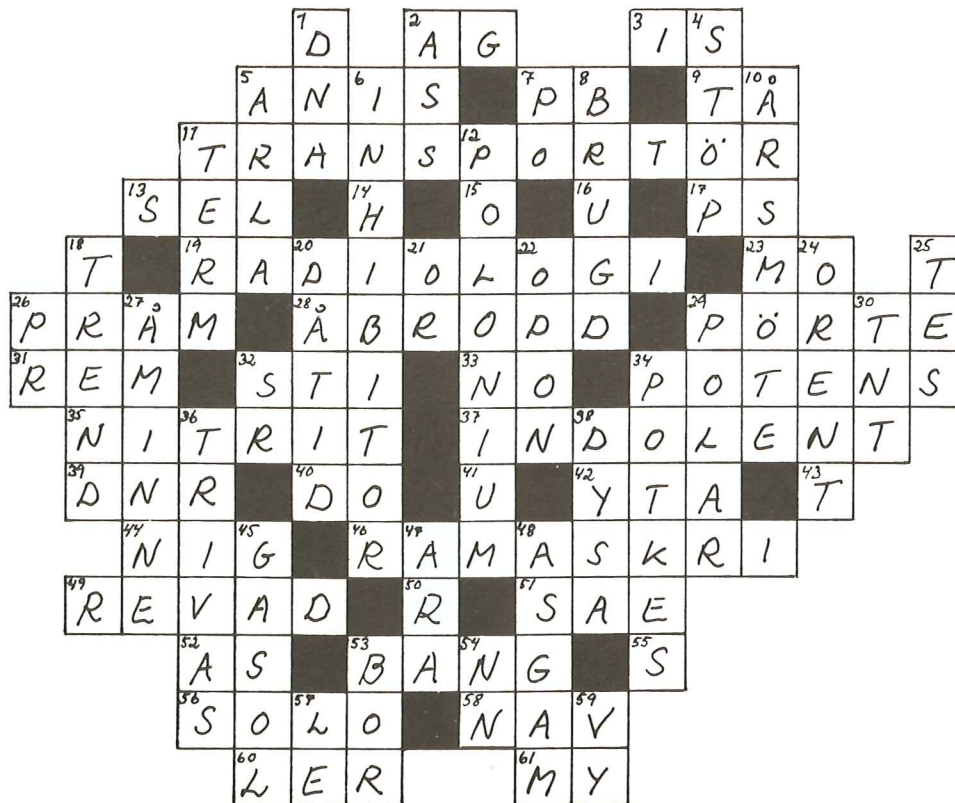
Vågrätt

- 2 Grunddämne
- 6 0305
- 8 Är en dålig kvinna
- 10 Måts i Gy/s
- 12 Kan vara låg eller hög
- 15 Frid
- 16 Känd onkel
- 18 Medlem av 1800-talssamfund för frihetsanda, mamamod och redligt sinne
- 19 Mänsklig interjektion
- 21 Syns inte utan vidare
- 24 Oljeväst
- 27 Omtvistat fenomen
- 29 Annat namn på Aslög
- 31 Övningsuppsats
- 32 Mellanstadium mellan torv och stenkol
- 34 Ger Erik ibland
- 35 Agogräs
- 37 Uppges förekomma hos många dansk
- 40 Penningutdelande institution med "fiskala" associationer
- 42 Bör man patienten före större operation
- 45 Välbehållna
- 50 Plats där 112 lodrätt kan höras
- 52 Orättmätig
- 54 Kattdjur med fackliga associationer
- 56 Minsta del av ett ämne som kan existera fritt och som kan uppvisa ämnets egenskaper
- 57 Släpar och drar
- 58 Korsordshjul
- 59 Monetär förkortning
- 60 Hjälper när man känner marken bränna under fötterna
- 62 Bryter man en för det man tror på
- 63 Kan kyrkklocka
- 65 Slags präst
- 66 Världsålder
- 69 Vadare
- 72 På det sättet
- 74 Är somliga stolta över
- 75 Slut på sprit
- 76 Radioaktivt grundämne
- 80 Verk med trädassociationer
- 82 Trea nedifrån
- 83 Pakistansk potentat
- 84 Kan feber vara
- 86 Japanskt teaterspel
- 87 Judisk traditionsamling
- 89 Måttenhet för olja
- 90 Formellt för på
- 91 Ulvaljud
- 92 Kunde man om inte luktaltet kom fram i tid
- 93 Gammat
- 95 Anglosaxisk humanistisk examenstitel
- 97 Uppges ha haft rosiga fingrar
- 98 Skyldig

Lodrätt

- 100 Varje . . . skägg bör ha varit långt, att döma av namnet
- 103 Med ett ämnes . . . förstås det antal väte- eller andra envärda atomer som ämnet förmår binda
- 106 Vinkeln i ett horisontalplan mellan en referensriktning och riktningen mot en given punkt på horisonten; jfr solhöjd
- 108 Ibiza
- 109 Härskarinna över havet
- 110 Avkrok
- 111 Får man av nästa
- 113 Juniperus communis
- 114 Dryck med anknytning till 75 vågrätt
- 116 Är klar när allt är OK
- 118 Babylonisk flicka som undergick metamorfos
- 119 Skånsk allmogeväv
- 122 Ersättning för tabubelagt ord
- 124 Anglosaxiska länkar
- 125 Möjligen inträffande
- 126 Kan trakteras
- 129 Bröllopsfunktionär
- 131 Slags nattfjäril (ej bildlig sådan)
- 132 Substitut för Rakel
- 133 På inbjudan
- 134 Svensk institution för variantbegränsning
- 136 Indisk musikform
- 138 Inte riktigt tom
- 139 Utrop till olydig hund
- 140 Barnsligt tilltalsord
- 141 Inte av denna världen men gullig ändå
- 143 Har kläckt många tekniker
- 145 Han var en 18 vågrätt
- 146 Kopplas ihop med mal
- 148 100 m2
- 150 Flytkraftbefrämjande don
- 152 Torkad fröväta från kokosfrukt
- 155 Högstäm dikt
- 156 Korsordsvattendrag
- 157 Kan intygande vara
- 158 Ideligen ta upp till diskussion
- 160 Freudiansk mytologisk figur
- 163 Bågskytt
- 164 Sjöfågeln med vanlig förekomst i korsord
- 165 Ö med pannkakassociationer
- 167 En folkgrupp utan egen självständig stat
- 169 Örevligt kryp
- 170 Mecenat
- 173 Ö med kardiovaskulära associationer
- 174 Skall man må illa av
- 176 Huvudstad med kryptogama associationer
- 177 Torkhus för säd
- 179 Klangfull
- 181 Bergskedja
- 183 Uppges ha medarbetare lite varstans
- 184 Bakström
- 185 Inslag

- 78 Kan man gå endast om man är inne
- 79 Multipelenhet
- 81 Högst chef
- 85 Akronymt ljus
- 88 Dam i 1 Mos 29
- 89 Kan beslut
- 90 Kan man göra medelst hasning
- 92 Begår kanske den som inte vill komma som en tjuv om natten
- 94 Franskt aktiebolag
- 96 Motsats till "per"
- 98 Formersisk stad med "sävliga" associationer
- 99 Bojs för vinden
- 101 Kan vara onda men också berikande
- 102 Att sätta på gäldstugan
- 104 Detsamma som 88 lodrätt
- 105 Musikform
- 107 Interjektion från ko
- 112 Interjektion från so
- 115 Kan man sätta för något oönskat
- 117 Vördad veteran
- 120 Tillflyktsort
- 121 Fornnorskt nationalepos
- 122 Fiskeredskap
- 123 Från stekning
- 127 Åstadkomma, vinna
- 128 Ädel metall
- 130 Korsordssegl
- 135 Sportig förkortning med psykologiska associationer
- 137 Skall man väl inte tro på
- 140 Ändrar visst aggregationsstånd hos vatten
- 141 Liten skiva
- 142 Sär, framför allt psykiskt
- 144 Högsta instans
- 147 Rolig förr
- 149 Skenor som fordonshjul löper på och styrs av
- 151 Fisk och även vätska
- 152 Orientalisk transportarbetare
- 153 Första gången i Aten
- 154 Jobbar för jobben
- 157 Uppsaliensiska sångare
- 159 Bokförlag
- 161 Administrativ enhet i det antika Aten med omnejd
- 162 Keltisk invånare på den gröna ön
- 165 Kantlöst
- 166 Kan man bli av 114 vågrätt
- 168 Gammal måttenhet
- 169 Är det något med sådant som verkar skumt
- 171 Kan vargen
- 172 Korsordskärve
- 173 Slår man ibland
- 175 Lustig typ
- 178 Anglosaxisk-latinsk "det vill säga"
- 180 Hemort för viss trollkarl
- 182 Bör man spotta i

Ur högen av rätta lösningar har vi dragit tre pristagare:
 1:a pris: Ingmar Berthelsen, Skivlingsvägen 2, 132 00 Saltsjö-Boo

2:a pris: C M Ekelöf, Ålgrytevägen 240, 127 31 Skärholmen
 3:e pris: Lennart Dahllöf, Skotvägen 2, 133 00 Saltsjöbaden

Citatet

Den österrikiske filosofen Ludwig Wittgensteins dominerande bidrag till filosofin är hans utredningar om språkets natur. Han menade att all filosofi – inklusive hans egen – var språkkritik och att de traditionella filosofiska frågeställningarna var meningslösa eftersom de bröt mot språkets logik.

Parallellt med det filosofiska arbetet förde Wittgenstein anteckningar som både belyste hans syn på sitt eget verk och frågor av allmänskulturellt intresse: etik, religion, estetik osv. Även om aforismerna bör läsas mot bakgrund av Wittgensteins filosofi, är de också användbara som njutningsmedel. Läsarten överlämnar TNC-Aktuellt åt – läsaren!

1931 antecknar Wittgenstein på ett ställe:

Språket har samma fällor i beredskap för alla; det oerhörda nätverket av lättbevandrade irrvägar. Och så ser vi alltså den ene efter den andre gå samma vägar, och vet redan var han nu kommer att vika av, var han kommer att fortsätta rakt utan att märka avtaget, osv. osv. Jag borde alltså på alla ställen där falska vägar viker av ställa upp skyltar som hjälper en att komma förbi de farliga punkterna.

Samma år:

Språkets makt att göra allting lika, som visar sig i sin allra krassaste form i ordboken, och som har medfört att tiden har kunnat personifieras, vilket inte är mindre märkvärdigt än om vi hade gudomar för de logiska konstanterna.

En anteckning från 1936:

Den sällsamma likheten mellan en filosofisk undersökning (kanske särskilt i matematiken) och en estetisk. (T.ex. vad som är felet med denna dräkt, hurudan den borde vara, etc.)

(Citat från Wittgenstein, Ludwig: Särskilda anmärkningar. Utgiven av G.H. von Wright i samarbete med Heikki Nyman. Översatt av Lars Hertzberg. Lund: Doxa, 1983)

Ur terminologikalendern

11–13 november 1986

Fjärde internationella konferensen om grundfrågor i vetenskapen om översättning

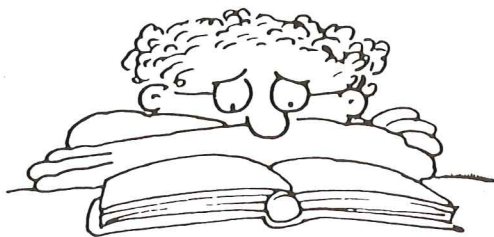
Plats: Leipzig, DDR

Upplysningar kan fås vid:

Karl-Marx-Universität Leipzig
Sektion theoretische und angewandte
Sprachwissenschaft
Karl-Marx-Platz 3
DDR-7010 Leipzig
DDR

Termfrågor i urval

?

FRÅGA: Jag skulle vilja veta vad en knappsats i ett visst utförande kan kallas. Det rör sig om två lager av folie med ett distansmellanlägg. När man trycker på en punkt på det översta folieskiktet sluts en strömkrets.

Det finns ett par sätt att ge operatören "tryckkänsla". Ett är att mellan folieskikten lägga små halvsfärer i metall, som trycks samman med ett knäpp när någon trycker på "knappen".

Vad skall man kalla *knappsatsen*? Vad skall man kalla *halvsfären*?

SVAR: I Elteknik (nummer 84:16 och 85:12) skriver man om sådana knappsatser. De kallas där **membranomkopplare**.

De små halvsfärerna kallas *metalldomer*. TNC föredrar **metallkupoler**, en beteckning som är genomskinlig för en svensk.

?

FRÅGA: Vilket adjektiv bör man välja till att höra ihop med substantivet *dator*?

SVAR: Trots att ordet dator börjar få många år på nacken finns det inget givet adjektiv till ordet.

Frågan berördes i en artikel i Språkvård nr 4 år 1978 med rubriken "Dator, fackspråk och allmänspråk", där Sture Allén konstaterar att *datorbaserad* är det ord som får fylla luckan, när inget adjektiv anmäler sig. Han hävdar vidare: "Datorisk vore möjligt".

Det finns ju sätt att genom omskrivning undvika både det saknade adjektivet och sammansättningen datorbaserad, om man inte vill dra en lans för datorisk:

- modell som beräknats i dator (efterställd bisats)
- modell i dator (efterställt attribut)
- datormodell (sammansättning).

Eftersom adjektivet datorisk inte är påträffat annat än som förslag till ord vill TNC rangordna uttrycksmöjligheterna så här:

1. dator-
2. datorbaserad (lite otympligt)
3. datorisk (i förstone uppseendeväckande).

TNC